

‘‘ਖ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਰਹਿਣਾ’’

(16:5-12)

ਗਲੀਲ ਦੀ ਝੀਲ ਦੇ ਪਾਰ ਜਾ ਕੇ ਬੈਤਸੈਦਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਯਿਸੂ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਯਿਸੂ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ (16:5, 6)

⁵ਚੇਲੇ ਪਾਰ ਪਹੁੰਚੇ ਪਰ ਰੋਟੀ ਲੈਣੀ ਭੁੱਲ ਗਏ ਸਨ। ⁶ਤਦ ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਖ਼ਬਰਦਾਰ, ਫ਼ਰੀਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸਦੂਕੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਰਹੋ।

ਆਇਤ 5. ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਤੇ ਫ਼ਰੀਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸਦੂਕੀਆਂ ਨਾਲ ਯਿਸੂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦੇ ਬਾਅਦ ਚੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਗਦਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ (15:39) ਪਾਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਹ ਬੈਤਸੈਦਾ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਗਏ (ਮਰਕੁਸ 8:22)। ਉਹ ਰੋਟੀ ਲੈਣਾ ਭੁੱਲ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬੇੜੀ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕੋ ਰੋਟੀ ਸੀ (ਮਰਕੁਸ 8:14)। ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੇਲੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ (10:9, 10 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)।

ਆਇਤ 6. ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ‘‘ਖ਼ਬਰਦਾਰ, ਫ਼ਰੀਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸਦੂਕੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਰਹੋ।’’ ਮੱਤੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ‘‘ਖ਼ਮੀਰ’’ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਤੇ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਸੀ (13:33 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)। ਖ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰੂਪਕ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਬੁਰਿਆਈ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 5:6-8; ਗਲਾਤੀਆਂ 5:7-9)। ਯਿਸੂ ਭਾਵੇਂ ਫ਼ਰੀਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸਦੂਕੀਆਂ ਨੂੰ ਗਲੀਲ ਵਿਚ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਆਇਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਸ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਯਹੂਦੀ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸਨ ਨਾ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਉੱਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯਿਸੂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੋਅਜ਼ਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਠੋਕਰ ਲੱਗਣ ਦੇ ਪੱਥਰ ਸਨ।

ਆਇਤ 12 ਵਿਚ ‘‘ਖ਼ਮੀਰ’’ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਫ਼ਰੀਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸਦੂਕੀਆਂ ਦੀ ‘‘ਸਿੱਖਿਆ’’ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਲੂਕਾ ਵਿਚ ‘‘ਖ਼ਮੀਰ’’ ਨੂੰ ‘‘ਕਪਟ’’ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ (ਲੂਕਾ 12:1)। ਯਿਸੂ ਨੇ ਹੋਰ ਆਇਤਾਂ ਵਿਚ ਚੌਕਸੀ ਨਾਲ ਯਹੂਦੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਕਪਟ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਪਹਾੜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਫ਼ਰੀਸੀਆਂ (ਮੱਤੀ 5:20) ਨੂੰ ‘‘ਕਪਟੀ’’ ਆਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਨ, ਦੁਆ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾ ਰੱਖਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਸੀ (6:1-18)। ਮਰਕੁਸ 12:38-40 ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ:

ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਚੌਕਸ ਰਹੋ ਜਿਹੜੇ ਲੰਮੇ ਬਸਤਰ ਪਹਿਨੀਂ

ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਅਤੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਲਾਮ ਲੈਣ। ਅਤੇ ਸਮਾਜਾਂ ਵਿਚ ਅਗਲੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਤਾਂ ਵਿਚ ਉੱਚੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੋਚਦੇ ਹਨ। ਓਹ ਵਿਧਵਾਵਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚੱਟ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਖਾਵੇ ਲਈ ਲੰਮੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧੀਕ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ।

ਮੱਤੀ 23: 1-7 ਵਿਚ ਯਿਸੂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ਾਸਕਰ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਫ਼ਰੀਸੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਅਧਿਆਇ 23 ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਪਟ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ (23: 13-15, 23, 25, 27, 29)।

ਚੇਲਿਆਂ ਦੀ ਨਾਸਮਝੀ (16:7-10)

ਅਤੇ ਉਹ ਆਪੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਭਈ ਅਸੀਂ ਰੋਟੀ ਜੋ ਨਹੀਂ ਲਿਆਏ। ਪਰ ਯਿਸੂ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਪਰਤੀਤ ਵਾਲਿਓ ਤੁਸੀਂ ਆਪੇ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ਜੋ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰੋਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ? ਭਲਾ, ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਰੋਟੀਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਅਰ ਤੁਸਾਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਚੁੱਕ ਲਈਆਂ? 10 ਅਤੇ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੇਹੁੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਰੋਟੀਆਂ ਨੂੰ ਅਰ ਤੁਸਾਂ ਕਿੰਨੇ ਟੋਕਰੇ ਚੁੱਕ ਲਏ ਸਨ?

ਆਇਤ 7. ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਯਿਸੂ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਮਝਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਡਾਂਟ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰੋਟੀ ਜੋ ਨਹੀਂ ਲਿਆਏ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਅਹਿਮ ਰੂਹਾਨੀ ਸਬਕ ਦੇਣਾ ਸੀ ਪਰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਚੇਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਅੜਚਨ ਪੈ ਗਈ।

ਆਇਤਾਂ 8-10. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾਸਮਝੀ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਪਰਤੀਤ ਲਈ ਡਾਂਟਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਭੂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਲਈ ‘ਥੋੜ੍ਹੀ ਪਰਤੀਤ ਵਾਲਿਆਂ’ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਸੀ (6:30; 8:26; 14:31)। ‘ਥੋੜ੍ਹੀ ਪਰਤੀਤ’ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਅਤੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਨਿਹਚਾ ਦਾ ਹੀ ਟੀਚਾ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਯਕੀਨਨ ਹੀ ਇਹ ‘ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ’ ਜਾਂ ‘ਮੁਰਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ’ ਨਾਲੋਂ ਬੇਹਤਰ ਹੈ (ਯਾਕੂਬ 2:26)।

ਯਿਸੂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਉਸ ਦੀ ਡਾਂਟ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ: ‘ਭਲਾ ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋ? ...’ ਮਰਕੁਸ 8: 17, 18 ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ‘ਯਿਸੂ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ? ਭਲਾ, ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ? ਕੀ ਤੁਹਾਡਾ ਦਿਲ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ? ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ-ਸੁੰਦੇ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ-ਸੁੰਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ ਅਰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ?’

ਯਿਸੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਅਜਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦੁਆਈ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਨੇ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਤਾਂ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣਾ ਸੀ (14:15-21), ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ (15:32-39)। ਇਹ ਮੋਅਜਜ਼ੇ ਭੀੜ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਰੋਟੀਆਂ (ਪੰਜ ਬਨਾਮ ਸੱਤ) ਨਾਲ ਅੱਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਬਚੇ ਹੋਏ ਟੋਕਰਿਆਂ ਦੇ ਸੱਤ ਟੋਕਰਿਆਂ (*spuris*) ਦੇ ਉਲਟ ਬਾਰਾਂ ਟੋਕਰੀਆਂ (*kophinos*) ਨਾਲੋਂ ਅੱਡ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਿਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੋਅਜ਼ਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਯਾਦ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਟੀ ਘੱਟ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬੇੜੀ ਵਿਚ ਬਚੀ ਇਕ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਸੀ (ਮਰਕੁਸ 8: 14) ਜਾਂ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾ ਵੀ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਜਿਸ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਅਹਿਮ ਸਬਕ ਵੱਲ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਫਿਕਰ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹਦੇ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੈ, ਉਸ ਸੱਚੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਖੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ (ਵੇਖੋ 6:33)।¹

ਜਿਸ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੁਹਰਾਈ ਗਈ (16:11, 12)

¹ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਜੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਟੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਖੀ ਪਰ ਫ਼ਰੀਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸਦੂਕੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਰਹੋ ! ²ਤਦ ਉਹ ਸਮਝੇ ਭਈ ਉਸ ਨੇ ਰੋਟੀ ਦੇ ਖ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਫ਼ਰੀਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸਦੂਕੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ।

ਆਇਤਾਂ 11, 12. ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ‘‘ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਜੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਟੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਖੀ?’’ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਫ਼ਰੀਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸਦੂਕੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਫੇਰ ਤੋਂ ਦੁਹਰਾਈ। ਇੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ (16: 1, 6 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)। ਫ਼ਰੀਸੀਆਂ ਦੇ ਢੀਠਪੁਣੇ ਅਤੇ ਸਦੂਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਚਾਲਾਂ ਉਹ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਦੇ ਵਰਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ² ਮਰਕੁਸ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਆਇਤ ਸਦੂਕੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਹੇਰੋਦੇਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਮਰਕੁਸ 8: 15)। ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਬੰਦੇ ਨੇ ਮਸੀਹ ਨੂੰ ਸਦੂਕੀਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ (ਲੂਕਾ 23:8-12)।

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਡੋਨਲਡ ਏ. ਹੈਗਨਰ, *ਮੈਥਿਊ 14-28*, ਵਰਡ ਬਿਬਲੀਕਲ ਕਮੈਂਟਰੀ, ਜਿਲਦ 33ਬੀ (ਡਲਾਸ: ਵਰਡ ਬੁਕਸ, 1995), 460. ²ਰੋਬਰਟ ਐਚ. ਮਾਉਸ, *ਮੈਥਿਊ*, ਨਿਊ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਬਿਬਲੀਕਲ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਪੀਬੋਡੀ, ਮੈਸਾਚੁਸੇਟਸ: ਹੈਂਡ੍ਰਿਕਸਨ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, 1991), 159.